

בכלל זה כאשר יש חמץ לזורק – שהשוחט אינו עובר עליו. והתוס' כתבו שאין חייב אלא העובר, ולא בעל החמץ שאינו עושה מעשה. ומהרמב"ם משמע שרק מי שיש לו חמץ – חייב, בין אם הוא השוחט או הזורק או שהוא אחד מבני חבורה. היה החמץ של אדם אחר, אפילו הוא בעזרה עם הזבח – אין עוברים עליו (לא תשחט... ולא יליז... – רק מי שעומד באזהרה זו עומד בזו).

גם בשוחט את התמיד על החמץ, אינו עובר כאשר יש לאחד מישראל חמץ ברשותו, הגם שקרבן של כל ישראל הוא (עפ"י תוס' מנחות עח: ויש לעיין בשאר קרבן יחיד, האם חייב השוחט כאשר יש למתכפר בקרבן זה חמץ. ולכאורה יש לדייק שחייב ממה שהעמידו בגמרא הברייתא של בני חבורה בשוחט בתוך המועד – משמע שאינו רק בפסח אלא גם בשאר זבחים. מהגרשז"א). היה החמץ בשעת העבודה מחוץ לעזרה – ריש לקיש פוטר ורבי יוחנן מחייב. ובארז מחלוקתם האם על – בסמוך משמע או אף שלא בסמוך. הלכה כרבי יוחנן, שחייב.

א. יש אומרים שגם חמץ כזה שאין מצווים על השבתו, כגון שאינו ברשותו אלא שהוא שייך לו – מוזהרים עליו בלאו ד'לא תשחט' (עפ"י שאגת אריה עח). ויש חולקים. וע"ע: דובב מישרים ח"ג טו; שיעורי הגר"ח שמואלביץ ב, תשל"ג; חדושי ר' שמואל לעיל ה. ב. ברמב"ם משמע ששיעור החמץ שחייבים על שחיתת הזבח עליו, הוא לא פחות מכזית. וכתבו אחרונים שפחות מכן אסור מהתורה מדין 'חצי שיעור'. ויש מפקקים בדבר כי י"ל שהאיסור הוא השחיטה ולא הימצאות החמץ ולכן אפשר שבפחות מכזית אין איסור תורה בשחיטה כלל. ע"ע מנחת חינוך (פט); שפת אמת ודבר שמואל.

השוחט את התודה, ולחמה חוץ לחומה – ע' במנחות עח.
הנשבע שיאכל ולא אכל – ע' בשבועות ג-ד.
התראת ספק ולא שאין בו מעשה – במכות טז.

דפים סד – טה

קכ. כיצד סדר שחיטת הפסח, בחול ובשבת?

הפסח נשחט בשלש כתות (ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל). והיות ונסתפקו אם כוונת הכתוב לשלש כתות בבת אחת או בזה אחר זה, הלכך צריך שיהיו שלש כתות של שלשים (רבי יצחק). ובחמשים איש די; נכנסים שלשים ושוחטים, יוצאים עשרה ונכנסים עשרה תחתם ושוחטים, ושוב יוצאים עשרה ונכנסים עשרה ושוחטים.

א. כן פרש"י והרמב"ם (א, ט). והמאירי הביא פירוש נוסף שהשלשים הראשונים יצאו מהעזרה ושוב שחטו עשר עשר. ולדבריו נראה שלאחר ששחטו הפסח בשלש כתות, יכולים היחידים לשחוט פסחם לכתחילה בלא כת [כמו כאן, העשר שוחטים לכתחילה גם לפי הצד שצריך כת של שלשים], אבל לפרש"י ורמב"ם משמע שלכתחילה אין לשחוט ביחידים (עפ"י הגרשז"א. וכן הוכיח בספר אמת ליעקב. ומשמע מדבריו שאם נשאר עוד אנשים שלא עשו הפסח, עושים כתות נוספות לשחוט).
ב. בדיעבד שלא נשחט בשלש כיתות – כשר [שהרי לא שנה הכתוב לעכב. זבח תודה], אבל לכתחילה אין שוחטים את הפסח כאשר אין שלש כתות (עפ"י רמב"ם א, יא. ומלשון רש"י במשנה 'מצוה ליחלק לשלש כיתות' היה נראה לדקדק שאינו אלא מצוה לכתחילה אבל בשעת הדחק שפיר דמי לשחוט בכל אופן).

ויש מי שצדד לומר שאדם יחיד שהביא פסח – פסול, שאין פסח אלא ב'קהל' (ע' אבני נזר אה"ע סוס"י תלח – דלא כהתו"י יומא נא).

נכנסה כת ראשונה, נתמלאה העזרה, נעלו דלתות העזרה [לאביי: ננעלו (מאליהן, מעשה נסים. רש"י). לרבא: נועלים בידים ואין סומכים על הגס (וכן הלכה. רמב"ם ק"פ א, יא)].

הכהנים עומדים שורות שורות ובידיהם בויכי כסף ובויכי זהב [ללא שולים, שמא יניחום ויקרש הדם]. שורה שכולה כסף כסף ושורה שכולה זהב זהב, ולא היו מעורבים – שכך יפה יותר.

שחט ישראל (אם ירצה, שהשחיטה כשרה בזר. ונראה שמצוה בבעלים שישחוט יותר מבשלוחו. ע' קדושין מא; מג"ה ה, כב; אגרות משה אה"ע ח"א קנו) וקבל הכהן. נותנו לחברו וחברו לחברו. [אם ננקוט הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה (וכן אנו נוקטים להלכה. ערמב"ם פסוה"מ א, כג יג, ט; לח"מ ק"פ א, יד ואמת ליעקב) – צריך לנווד מעט (י"א כהן אחד וי"א כל הכהנים)], מקבל את המלא (בימינו. ע' מג"א קמו סקי"א) תחילה [שארין מעבירים על המצות] ואחר כך מחזיר את הריקן. כהן הקרוב אצל המזבח, זורקו וריקה אחת כנגד היסוד [כרבי יוסי הגלילי. ויש אומרים שהפסח בשפיכה ולא בזריקה מרחוק. וכן קיימא לן להלכה, כדלהלן פט. וע"ע להלן קכא]. הידור הוא שיהיו כולם עוסקים בעבודה משום ברב עם הדרת מלך.

יצתה כת ראשונה ונכנסה כת שניה. יצתה כת שניה ונכנסה שלישית [ונקראת כת עצלנית]. כמעשה הראשונה כך מעשה השנייה והשלישית.

עם התחלת השחיטה היו קוראים את ההלל. אם גמרו – שנו, ואם שנו – שלשו, אף על פי שלא שלשו מימיהם. רבי יהודה אומר: מימיהם של כת שלישית לא הגיעו לאהבתי כי ישמע ה' מפני שעמה מועטים. תקעו והריעו ותקעו (בחצוצרות. רמב"ם א, יב).

א. פרש"י שהכתות היו קוראים. ואילו תוס' ורמב"ם כתבו עפ"י התוספתא שהלויים היו קוראים. ואפשר שאין סתירה בין הדעות אלא הלויים היו אומרים הלל מדין שירה על הקרבן ואילו הבעלים היו אומרים את ההלל בגלל קיום מצות הפסח, כשם שאומרים אותו בשעת אכילת הפסח (עפ"י הגר"י).

ב. בכל פעם שהחלו לקרוא את ההלל, תקעו הריעו ותקעו. ויש אומרים שבכל קריאת הלל תקעו תשע פעמים; שלש בראש ההלל, שלש באהבתי' ושלש ב'הודו' (עפ"י סוכה נד: ובראשונים). ג. קריאת ההלל – תקנת חכמים היא ואינה מדאורייתא (עפ"י מנחת חנוך שצד, יג. וע"ע: ספרי זוטא בהעלותך; ירושלמי ה"ה; רש"י להלן צה: מקדש דוד כה, ג ד"ה ובתוס' וד"ה וזה; דבר שמואל). וצ"ע אם היו מברכים על הקריאה. ואם כן – האם היו הלויים מברכים בכל כת וכת או ברכה אחת לכולן. ויש לעיין כשהגיעו לאהבתי' וכד', האם היו הלויים גומרים את ההלל, כי קשה להבין מה טעם יפסיקו באמצע (הגרשו"א).

כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהכהנים מדיחים את העזרה שלא ברצון חכמים –] הוא רבי אליעזר האוסר לכבד את הקרקע מהתורה, משום השוואת גומות ובנין, או אף לחכמים שאוסרים משום שבות ורבי נתן היא שאומר שבות שאינה צריכה לא התירו במקדש].

א. להלכה פסק הרמב"ם שמותר לרחוץ העזרה בשבת, שאין שבות במקדש אפילו בדבר שאינו צורך עבודה. איסור שבות במקדש – היתר הוא (לשון הרמב"ם ק"פ א, טז). ויש שנראה מדבריו שנקט ששבות שלא לצורך עבודה לא התירו (ע' במאירי ביצה יא ד"ה כהן שלקה). אך יתכן שגם הרמב"ם מתיר באופן זה שאינו לצורך הבית כלל, ושונה כאן שהוא לצורך נקיון העזרה (עפ"י צל"ח. ואולם בספר אור שמה שבת כא, כו נקט בדעת הרמב"ם שמתיר אפילו ברטיה).

ב. מפשטות המשנה משמע שזר כשר לשחוט לכתחילה אף בשבת. וכן מוכח מעוד מקומות (עפ"י חו"א נשים קלד, לדף לג: דלא כהרש"ש).